

- зилевич, Л. Я. Аврашков, Л. В. Бобков. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М. : Вузовский учебник, 2008. – 464 с.
29. Медынский Г. Инновационный менеджмент : учеб. / В. Г. Медынский. – М. : Инфра-М, 2002. – 292 с.
30. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева. – [2-е изд., исп.] – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
31. Уткин Э. А. Инновационный менеджмент / Э. А. Уткин, Н. И. Морозова, Г. И. Морозов. – М. : АКАЛИС, 1996. – 208 с.
32. Научно-технический прогресс : словарь / сост. В. Г. Горохов, В. Ф. Халипов. – М., 1987.
33. Карпова Ю. А. Инновации, интеллект, образование : монография / Ю. А. Карпова. – М. : МГАУ, 1998. – 305 с.
34. Мухамедьяров А. М. Инновационный менеджмент / А. М. Мухамедьяров. – М. : ИНФА-М, 2004.
35. Казакова Н. В. Университеты и экономика, основанная на знаниях / Н. В. Казакова. – Саратов : Саратов. гос. техн. ун-т, 2002. – с. 131
36. Шукшунов В. Е. Модель инновационного процесса. Концепция учебно-научно-инновационных комплексов / В. Е. Шукшунов. – М., 2001.

УДК 371.(075.8)

Юрій Шевченко,
здобувач Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького,
директор Василівської гімназії «Сузір'я»

**ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИБОРУ УЧНЯМИ У ШКОЛІ
ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО НАВЧАННЯ ТА МАЙБУТНЬОЇ
ПРОФЕСІЇ: АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ
В. Я. СТОЮНІНА У КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОВІМІРНОГО ПІДХОДУ**

Розглянуто проблему вибору учнями школи дисциплін для подальшого навчання та майбутньої професії у працях В. Я. Стоюніна. За допомогою ґрунтовного аналізу праць видатного педагога класифіковано основні типи школярів, що характеризують їх напрямок подальшого навчання, виділено основні риси й характеристики учнів, які можуть бути сприятливими для розробки стратегії освітньої траєкторії. Визначаючи необхідність подальшого розвитку системи допрофільної підготовки як підсистеми профільної освіти, наголошено, що у цьому складному процесі у сучасній ситуації, що склалася під впливом введення особистісно-орієнтованого підходу, відкриваються нові можливості для зведення людиновимірних систем діагностики індивідуальних досягнень учня.

Ключові слова: людиновимірність, вибір профілю навчання, допрофільна підготовка.

Рассмотрена проблема выбора учащимися школы дисциплин для дальнейшего обучения и будущей профессии в трудах В. Я. Стоюнина. С помощью анализа трудов педагога классифицированы основные типы школьников, характеризующие их направление дальнейшего обучения, выделены основные черты и характеристики учащихся, которые могут быть благоприятными для разработки стратегии образовательной траектории. Автор определяет необходимость дальнейшего развития системы предпрофильной подготовки как подсистемы профильного образования, отмечает, что в этом сложном процессе в современной ситуации под влиянием введения личностно-ориентированного подхода, открываются новые возможности для разработки человекоизмерительной системы диагностики индивидуальных достижений ученика.

Ключевые слова: человекоразмерность, выбор профиля обучения, допрофильная подготовка.

The article observes the problem of choosing school subjects by schoolchildren for further education and future career in the works of V. J. Stoyunina. With the help of work's analysis of prominent teacher, the main types of schoolchildren have been classified, describing their direction for

further study, and the main features and characteristics of schoolchildren have been underlined, especially in those students who might have been favorable for the development of a strategy of an educational trajectory. The author identifies the need for further development of the system, as a subsystem pre-profile training of specialized education, that have been forming under the influence of the introduction of the student-centered approach, and new opportunities for the development of diagnostic systems measurement of individual student's achievement.

Key words: *measurement of people, profile selection training, pre-profile training.*

Успіхи в навчально-виховній роботі учнівської молоді значною мірою залежать від якості педагогічного процесу кожної школи, від стилю викладання навчальних предметів та майстерності учителів, від міцності матеріально-технічної бази школи, від достовірних моніторингових досліджень, а також від налагодження соціальних зв'язків, до яких має бути включена школа.

На сьогодні зростає значення побудови теоретичних засад роботи педагогічного колективу як дієвої впливової сили, що орієнтує дитину, яка приходить у основну школу, на вибір дисциплін для подальшого навчання із орієнтацією на вибір майбутньої професії.

Звісно, у розв'язанні цих питань приймають участь всі суб'єкти освітнього процесу – і сама дитина, і її батьки, але вирішальна роль належить саме вчителям, вимоги до яких постійно зростають. Сучасний вчитель, окрім знань про свій предмет, методику викладання, має ще й бути озброєний ґрунтовними знаннями фундаментальних ідей людиновимірного підходу до освіти, умінням їх застосовувати у практиці. Підкреслимо, що знання проблем, що вирішує людиновимірний підхід, має стати надійною базою для розвитку дитини як неповторної, унікальної особистості, яка має певні здібності, володіє творчим або деструктивним потенціалом.

Під час вивчення сучасних педагогічних проблем науковці все частіше звертаються до тих ідей, якими була насичена вітчизняна педагогічна спадщина. Ідеї видатних педагогів минулого через певний проміжок часу висвітлюють питання, які на сьогодні стають гострими, потребують негайного вирішення. До таких педагогів маємо віднести Володимира Яковича Стоюніна (1826–1888), який опікувався питаннями практичної підготовки учнів до активного життя у суспільстві для його подальшого розвитку.

На сьогодні існує велика кількість дисертаційних робіт, у яких розкриваються та отримують розвиток думки В. Я. Стоюніна. Так, до його ідей щодо гуманістичного виховання, виховуючого навчання, духовно-морального виховання тощо звернено увагу у дисертаціях таких науковців,

як В. Власов, О. Канарова, Л. Панькова, А. Рогова, Е. Ромашіна та ін. Його роботи також цікавлять методистів, які вивчають питання викладання літератури у начальній школі [1; 5]. Але досі, на жаль, його ідеї, що висвітлювали питання вибору предметів для подальшого навчання, отримання професії у контексті людиновимірності не набули детального висвітлення.

Мета статті: розкрити основні ідеї В. Я. Стоюніна щодо проблеми вибору учнями у школі дисциплін для подальшого їхнього навчання та отримання майбутньої професії; на підставі індивідуальних рис та якостей особистості схарактеризувати у єдину систему основні типи школярів щодо їхнього вибору предметів для навчання та майбутньої професії, опис яких зустрічається у різних педагогічних працях В. Я. Стоюніна.

В. Я. Стоюнін вважається видним педагогом-просвітителем 50–80-х рр. ХІХ ст. [2, с. 6]. Як теоретик і історик педагогіки і народної освіти, відомий методист і викладач російської мови та літератури, публіцист, літературний і театральний критик, В. Я. Стоюнін відстоював ідеї створення безстанової школи, яка б мала готувати до життя Людину, корисну для суспільства, адже на той час школи не були здатними готувати людину до життя. Це положення червоною ниткою пронизує його твір «Думки про наші гімназії» [3].

Спогади про власний вибір предметів для подальшого навчання та отримання майбутньої професії розкрито В. Я. Стоюніним як акти самопізнання особистих зацікавлень та схильностей. Педагог вважав, що ті відомості, які надавала школа, не були потрібні для практичного життя і саме тому учні їх швидко забували.

Як вважав В. Я. Стоюнін, сума знань, що пропонована школярам, не зможе розвинути якості людини як громадянина, адже сама система навчання у гімназіях не була спрямована на те, щоб суспільство отримувало сумлінних громадян і чесних діячів. Піддаючи критиці існуючу на той час недостатню підготовку учнів у гімназіях, він писав про те, що навіть університети ризикували стати школами для «недоучок», тоді як для самого життя гімназіями давалося багато непотрібних знань [3, с. 228]. Істотним недоліком педагог вважав «балопромисел» вчителів гімназії, який поглинав всю їхню діяльність, а також діяльність самих гімназистів, не зважаючи на те, що за гімназіями у той час визнавалася першість щодо рівня надання знань перед усіма середніми навчальними закладами, а гімназисти виявлялися кращими студентами в університетах, ніж інші слухачі.

Цікавим є зіткнення реалістичних умов, в яких перебувало на той час суспільство, з ідеалістичними уявленнями В. Я. Стоюніна про навчання у гімназії: «Уявімо собі саму ідеальну гімназію або одну з тих досконалих німецьких гімназій, що ставляться нам у зразок... Вона гармонійно розвиває всі здібності своїх вихованців, повідомляє їм міцні знання,

намагається, щоб вони усвідомили людську гідність у собі та в інших, привчилися б поважати особистість, зрозуміли б значення громадянина, полюбили б працю, правду, виконання боргу. Як не важко було їй вберегти своїх хлопців від шкідливого впливу суспільства, з його дикими поняттями і становими забобонами, але вона вберегла їх, і нарешті передала товариству для справжнього життя сімнадцяти і вісімнадцятирічних громадян» [3, с. 229]. Спостереження В. Я. Стоюніна за реаліями життя дали можливість йому стверджувати, що діти багатих батьків або батьків «з ім'ям або з протекціями» після закінчення такої ідеальної гімназії були б в той час же влаштовані своїми близькими при гарних посадах, стали б трудитися, і, можливо, були б щасливими. Однак більшість з юних громадян – бідні люди, без імені, без протекцій, примушені самі про себе піклуватися. Проте у житті вони зустрічають не багато добра, вони трудяться, насамперед, для задоволення елементарних потреб – їжі, і, оскільки їм ще необхідно розвиватися, вони самостійно мали б зробити вибір подальшої трудової діяльності. Однак вибір у бідного гімназиста, як свідчив В. Я. Стоюнін, невеликий. Гімназист міг отримати місце для праці у суді або стати повітовим вчителем. Інші види діяльності, наприклад, приватні заняття, вимагають спеціальних знань, яких у гімназиста бути не може [3, с. 230]. Отримання місця для роботи таким гімназистом, писав В. Я. Стоюнін, вимагало багатьох прохань і поклонів, під час яких ображається і людська гідність, і особистість. Але після початку трудової діяльності гімназист бачив, що ніхто і знати не хоче, що він громадянин, що це поняття і не існує у суспільстві. Також він чув накази викинути з голови «шкільні бредні», оскільки громадянські прагнення ідеального гімназиста суперечать розпорядженням начальства, «якому потрібно також їсти, пити, одягатися і виховувати дітей, для чого потрібні кошти» [3, с. 230]. По довершенню цього молода людина розуміє, що і праця її не винагороджується, вона має боротися з убогством, якщо не хоче наслідувати погані приклади. Таким чином, педагог підкреслював про необхідність корінних змін у самому суспільстві, в якому діяльність навіть найкращої гімназії не досягне особливого успіху, оскільки гімназія не готує, та й не повинна готувати «героїв для битви з суспільством».

Метою гімназичного виховання, як вказував В. Я. Стоюнін, має бути розвиток і підготовка людини до життя. Серед якостей, які педагог бачив необхідними для досягнення даної мети, наступні: твердість моральних і релігійних переконань, здатність легко розуміти, правильно мислити, точно, ясно і, по можливості, витончено виражатися, співчувати всьому високому, доброму і великому; любити свою вітчизну, бути постійним у своїх намірах, твердим і непохитним у їх виконанні. Однак такі ідеальні якості, на думку педагога, підходять до будь-якої розумної людини, гідного громадянина, і в цих якостях немає зв'язку з дійсністю.

У свою чергу, під дійсністю В. Я. Стоюнін розумів осіб певних

професій (генералів, офіцерів, чиновників, поміщиків, артистів, вчених, купців та ін.), у яких є свої станові інтереси, свої прагнення, свої спеціальності. Спільного між цими особами дуже мало, крім зовнішніх ознак народності (мови і т.п.), і саме тому розвиток станових спеціальних інтересів завадив і заважатиме далі розвинутих свідомості людської гідності, поваги до особистості, що роз'єднує, ставить людей у ворожі відносини один з одним.

В. Я. Стоюнін, виступаючи проти особистих і станових інтересів в освіті, підкреслював необхідність виховання у гімназіях таких людей, які, маючи переконання, будуть прагнути до діяльності, а також мати уявлення, де вони могли б застосувати свої сили, знати свій напрямок діяльності для подальшого життя у суспільстві: «... Ми хочемо, – писав В. Я. Стоюнін, – щоб у молодій людині, яка вступає у життя, був би якийсь напрямок ... куди їй спрямувати свої сили. А напрямок її залежить від того, над чим більше доводиться думати, що давало їй матеріал для мислення у той час, коли ще розвивалися її розум і моральні сили. Ця обставина вельми важлива, і на неї необхідно звернути увагу» [3, с. 241–242]. Отже, як підкреслював В. Я. Стоюнін, якщо юнак займається у школі лише цифрою і буквою, то, звичайно, і за цих умов він міг добре розвинути, але суспільство тоді не може вимагати від нього такого напрямку, якого у нього не могло виробитися у школі. Постійні «стрибки» від одного навчального предмета до іншого також не є сприятливими для вияву можливостей учня глибоко замислюватися над вирішенням певної проблеми.

Серед недоліків у системі навчання гімназії того часу В. Я. Стоюнін називав велику кількість наукових предметів; постійний перехід від предмета до предмета (учень не може зосередитися ні на одному з них); чотири-п'ять уроків у класі і великий обсяг домашніх завдань; неможливість збільшення занять з предмету, який подобається учню більше за всіх інших: «Дійсно, потрібно зізнатися, що велика кількість наукових предметів дуже є шкідливою для сучасного виховання. Учню ніколи думати, ніколи зайнятися якою-небудь самостійною роботою, колись навіть читати; між тим як читання відіграє надзвичайно важливу роль у розумному вихованні» [3, с. 244]. Вказуючи на необхідність природного розвитку, вільної діяльності духу учня, вчений основну увагу зосереджував на умовах навчання дітей, що мають різне ставлення до свого розвитку, що виражалось на рівнях прагнення до вивчення різних наук.

Під час аналізу спадщини педагога, його думок та спостережень за учнями, нами було виявлено класифікацію типів учнівської молоді, що стосуються вибору предметів для навчання та майбутньої професії. Ці типи були систематизовані нами за допомогою структурно-функціонального аналізу. Ми зустрічаємо у його працях такі п'ять